

Bukovinian State
Medical University

ВДНЗ України «Буковинський
державний медичний університет»

Ștefan cel Mare University
of Suceava

Сучавський університет імені
Штефана чел Марє

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINIH
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTOIRE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2019, 3 (23)

<p><i>Журнал засновано в 2013 р. Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)</i></p>	<p><i>Journal started publishing in 2013 year. Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine 27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295ПП – Ser. KB)</i></p>
<p><i>Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з історичних (Наказ МОН України № 515 від 16.05.2016р.) та філологічних наук (Наказ МОН України № 1222 від 07.10.2016 р.)</i></p>	<p><i>Journal is on the List of Scientific Professional publication of the Ministry of Education and Science of Ukraine, entitled to publish main results of dissertations in different fields of Historical sciences (order № 515 of 16.05.2016) and Philological sciences (order № 1222 of 07.10.2016)</i></p>

President: Dr. of Medicine, Prof. **Taras Boychuk** (Bukovinian State Medical University)

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Stefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)
Dr. of History, Prof. **Antoniuy Moyses** (Bukovinian State Medical University)

Executive Editors: Ph.D., Assoc. Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Assoc. Prof. **Yulia Rusnak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Tetyana Nykyforuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Associate Prof. **Inha Tymofijchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive secretaries: Lecturer **Iryna Kaizer**, Lecturer **Lidia Vylka**

Responsible for the electronic version on the OJS platform and DOI identifier: **Maya Paholka**
Responsible for the Bibliographic description of the references: **Svitlana Tulevska**

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017)

Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database **Index Copernicus**, **Directory of Open Access Journals (DOAJ)**, **Ulrichs Web**, **Erih Plus**, **Scientific Indexing Services**, **eLibrary**, **Index of Turkish Education**, **Infobase Index**, **OAJI**, **World Cat**, **Directory of Research Journals Indexing (DRJI)**, **Sherpa/Romeo**, **Scientific Journal Impact Factor (SJIF)**, **Information Matrix for the Analysis of Journals (MIAR)**, **Journals Factor (JF)**, **International Institute of organized research (I2OR)**, **Journals Impact Factor**, **International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)**, **Rootindexing**, **Science Research Journal Impact Factor (SRJIF)**, **JICIndex**, was published in database: **Google Scholar**, **SCIARY WorlWide Elibrary (SUA)**, **Central and Eastern European Online Library (Germany)**.

Editorial Board:**Social sciences:**

Associate Prof. **Gennadii Kazakevych**, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine);
 Prof. **Michel Kerautret**, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, France);
 Prof. **Zenon Kohut**, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, Canada);
 Prof. **Oleksandr Kurochkin**, Dr. of History, M. Rylskiy Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine);
 Chief Research Worker **Elisaveta Kvilincova**, Dr. of History, Institute of Cultural Heritage, Academy of Sciences (Chisinau, R. Moldova);
 Prof. **Yuri Makar**, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Senior Research Associate **Paul Meerts**, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, Netherlands);
 Prof. **Olimpia Mitric**, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Georghe Onișor**, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Associate Prof. **Florin Pintescu**, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Academician **Stepan Pavliuk**, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (Ukraine);
 Academician **Anna Skrypnyk**, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine);
 Prof. **Andrzej Wawryniuk**, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmie (Poland);
 Prof. **Vitaliy Dokash**, Dr. of Philosophy, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Prof. **Mychailo Marchuk**, Dr. of Philosophy, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Prof. **Sorin Tudor Maxim**, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Diego Sanches Mecka**, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, Spain);
 Assoc. Prof. **George Neamtu**, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Ivan Ostaschuk**, Dr. of Philosophy, Bukovinian State Medical University, M.P. Dragomanov National pedagogical University (Ukraine);
 Assoc. Prof. **Bogdan Popoveniuc**, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Assoc. Prof. **Nina Zoriy**, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Bertrand Badiou**, Dr. Of Philology, Ecole normale supérieure (Paris, France);
 Prof. **Piotr Borek**, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (Poland);
 Prof. **Mircea A. Diaconu**, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Assoc. Prof. **Evelina-Mezalina Graur**, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Adam Falowski**, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (Poland);
 Prof. **Roma Franko**, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (Canada);
 Assoc. Prof. **Simona-Aida Manolache**, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Hanna Martynova**, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine);
 Prof. **Nagy Rodica-Măriora**, Dr. of Filology, Head of the Scientific library in Ștefan cel Mare University of Suceava;
 Prof. **Antoaneta Olteanu**, Dr. of Philology, Bucharest University (Romania);
 Assoc. Prof. **Oleksandr Rak**, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Nataliya Rusnak**, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Chief Research Worker **Anna-Maria Sorescu-Marinkovich**, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad);
 Assoc. Prof. **Nadia Laura Serdenciuc**, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania).

History of medicine:

Assoc. Prof. **Carmen Cornelia Bălan**, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Vasyl Cheban**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, **Gerhardt Dammann**, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (Switzerland);
 Prof. **Alexander Fediv**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Oleksandr Ivashiuk**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Yuzef Podguretski**, Dr. of Psychology, Opole University (Poland);
 Prof. **Alfred Prits**, Dr. of Psychology, Pres. of World Psychology Union, Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (Austria);
 Prof. **Viktor Tashchuk**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Dmytro Tyntyuk**, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N.Testemitsu (R. Moldova);
 Prof. **Bohdan Vasylevskiy**, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, Poland);
 Prof. **Konstantin Yetso**, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N.Testemitsu (R. Moldova).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія "Філологічні науки" || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series Series "Philological sciences"/ Редколегія: Т. Бойчук, Ш. Пуріч, А. Мойсей. Чернівці–Сучава: БДМУ. 2019. № 3 (23). 55 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

The publication is aimed at the higher educational institutions, academic institutes, and cultural institutions staff.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University" (Decision №1. Date: 29.08.2019).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, Russian, English, French.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies.
 Tel.: (0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (Directory of Open Access Journals); <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (Scientific periodicals of National V. Vernadskij library web-site); <http://scholar.google.com.ua> (Google Scholar); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS).

ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОГО ВКЛАДУ В ЛІТЕРАТУРУ УКРАЇНИ ХХ СТ. Ю. СТЕФАНИКА ЗА ЗБІРНИКОМ НАРИСІВ ТА ЕСЕ “МОЇМ СИНАМ, МОЇМ ПРИЯТЕЛЯМ” (В’ЯЗНІ СТАЛІНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ТЮРЕМ, ЛЮДИ ТРАГІЧНОЇ ДОЛІ – О. ТЕЛІГА, Т. ОСЬМАЧКА)

Лідія ПОТАПОВА, Тетяна НИКИФОРУК,

Вищий державний навчальний заклад України

“Буковинський державний медичний університет”, Чернівці (Україна)

kuryluk235@ukr.net

RESEARCH OF Y. STEFANYK SCIENTIFIC CONTRIBUTION INTO THE LITERATURE OF UKRAINE OF TWENTIETH CENTURY IN THE COLLECTION OF ARTICLES AND ESSAYS “TO MY SONS AND TO MY FRIENDS”

(PRISONERS OF STALIN’S AND GERMAN PRISONS, PEOPLE OF TRAGIC FATE – OLENA TELIGA, TODOS’ OSMACHKA)

Lidiya POTAPOVA, Tetyana NYKYFORUK,

Higher State Educational Institution of Ukraine

“Bukovynian State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine),

RESEARCHER ID: S-8584-2016; RESEARCHER ID: S – 7000-2016;

ORCID ID:0000-0001-5365-5578

Потапова Лідія, Никифорок Тетяна. Исследование научного вклада в литературу Украины ХХ в. Ю. Стефаника по сборнику очерков и эссе “Моим сыновьям, моим приятелям” (узники сталинских и немецких тюрем, люди трагической судьбы – Е. Телига, Ф. Осьмачка). Цель. Определить место научного наследия Ю. Стефаника в украинском литературоведении и выяснить значение его вклада в осмыслении литературного процесса в Украине в ХХ веке, исследовании жизни и творчества писателей украинской диаспоры. **Методы исследования:** сравнительно-исторический, биографический, описательный, эстетико-функциональный, сравнительно-типологический метод, анализа и синтеза, индукции и дедукции, метод сбора, отбора и обобщения информационных данных. **Научная новизна** исследования заключается в демонстрации нового, независимого взгляда на творчество писателей украинской диаспоры. Представление, анализ и изучение творчества писателей украинской диаспоры сквозь призму литературоведческого исследования Юрия Стефаника. **Выводы.** Анализ статей и эссе Ю. Стефаника о творчестве писателей украинской диаспоры показал, что судьба подарила этим людям талант, и не дала условий творить на Родине. Ю. Стефаник тонко чувствовал присущие каждому художнику приметы его стиля, обращал внимание на эстетическую ценность того или иного автора. Он хорошо чувствовал краски языка, особенности стиля людей, о которых писал. Ю. Стефаник воскресил в памяти украинского народа не одну фигуру, а целую плеяду творцов духовной культуры, творивших на маргиналах без всякого духовного отчуждения от родного края. Основные положения и выводы исследования во многом подчеркивают четкость осмысления украинской литературы в ХХ веке и могут быть использованы для подготовки информации об украинских писателях диаспоры.

Ключевые слова: критик, мемуарист, диаспора, Ю. Стефаник, Феодосий Осьмачка, Елена Телига, эмигрант-интеллигент.

Постановка проблеми та її зв’язок з важливими науковими завданнями. Західноукраїнські землі другої половини ХІХ – перших десятиліть ХХ століття дали чимало видатних письменників, літературознавців. Упродовж історичних подій минулого століття, що призвели до сімдесятилітнього панування радянської влади, було спотворено багато фактів. Відновлюючи історичну справедливість, сучасні літературознавці повертають із забуття цілий ряд славних імен української науки. Саме до них і належить Юрій Васильович Стефаник (Клиновий, Гаморак (1909–1985), що був помітною постаттю в громадсько-культурному житті підрадянської України у середині ХХ століття, а відтак, у 1940–1980-ті роки, української діаспори, яка діяла на території Канади.

Творча спадщина Юрія Стефаника представлена вибірково у книжці “Моїм синам, моїм приятелям” (Едмонтон – Торонто, 1981). На думку Федора Погребенника, цю книгу можна умовно поділити на кілька ліній “науково-критичної праці вченого: 1. Дос-

лідження і видання творчості В. Стефаника як основна сфера вияву творчих зусиль автора; студії над спадщиною Леся Мартовича, видання його творів у 3-х томах, що дали поштовх для продовження зусиль наступних літературознавців”¹. 2. Друга частина його творчої спадщини охоплює нариси, статті, рецензії, що стосуються доробку українських письменників діаспори.

Актуальність роботи зумовлена недостатністю висвітлення теми, пов’язаної з вивченням ролі літературознавчих досліджень Ю. Стефаника. Дотепер не зібрано й всебічно не проаналізовано літературознавчі студії Юрія Стефаника, присвячені письменникам, що розгорнули свою діяльність у діаспорі (котрі є особливо цінними у зв’язку з особистими контактами згадуваних діячів із Ю. Стефаником). Зовсім поза увагою дослідників залишились праці, присвячені письменникам, які були в’язнями сталинських та німецьких тюрем, людям трагічної долі – Олені Телізі, Тодосю Осьмачці.

Мета. Визначити місце наукового доробку Ю. Стефаника в українському літературознавстві та з’ясувати

¹ Stefanyk Yu. V. Rozdumy pro batka. Statti pro V. Stefanyka. Lysty v Ukrainu [Reflections on father. Articles about V. Stefanyk. Letters to Ukraine], Kyiv, Krynytsia, 1999, P. 8 [in Ukrainian].

значення його вкладу в осмисленні літературного процесу в Україні у ХХ столітті, дослідженні життя і творчості письменників української діаспори (Олени Теліги, Тодося Осьмачки).

Виклад основного матеріалу. Розгул кон'юктурних фальсифікацій у галузі теорії, історії та критики української літератури, мабуть, залишився б єдиним і головним досягненням вітчизняного літературознавства, якби не розвивалося далі альтернативне йому літературознавство в українській діаспорі. Зародилося воно на українському материкі і лише згодом стало діаспорним. Багато українців проживає у Канаді, США, Латинській Америці, Австралії. Ю. Стефанік найбільш активно студіював творчість репресованих письменників, які в Радянській Україні або замовчувалися, або оголошувалися ворогами свого народу. Ця проблема стала предметом дослідження його статей.

Маємо справу з новою сторінкою в українській літературі, яка відкривається, на жаль, не в цивілізованих умовах у материковій Україні, а в гнітючому вигнанні, людьми майже без імені, без держави і громадянської приналежності.

Це друга лінія дослідницької діяльності великого мемуариста, майстра точних даних, фактологічних тверджень, праця над матеріалами з життя і творчості письменників української діаспори. Збірка, що вміщає ці матеріали Юрія Стефаніка “Моїм синам, моїм приятелям” 1981 року, має неоціненне значення і тепер. Оскільки повертає нам десятки талантів, маловідомих або зовсім невідомих нам творців і продовжувачів української літератури. Федір Погребенник – критик, теоретик української літератури наголошує: “Вона є своєрідним духовним мостом, що сполучає розвиток рідного слова в Батьківщині і в зарубіжжі, в першу чергу в Канаді, де пройшла значна частина життя автора, де він розгорнув активну діяльність як критик та історик літератури”². В канадський період життя Ю. Стефанік досліджує літературний процес в Україні 1920–1930-х років, відгукується на художні явища українців діаспори. Перед нами широко розгортається життєва доля і творчий шлях письменників, що почали свою творчу діяльність на рідній землі – (Улас Самчук, Софія Яблонська, Василь Софронів-Левицький та інші), митці, талант яких розвинувся в еміграції – Микола Понеділок, Борис Олександрів, Іван Боднарчук тощо. Окрему групу літературно-критичних нарисів, есеїстичних роздумів складають праці про Григорія Косинку, Тодося Осьмачку, Бориса

Антоненка-Давидовича, Олену Телігу – в’язнів сталінських та німецьких тюрем, людей трагічної долі. Літературні портрети інших людей, рецензії та інші матеріали.

Творчість Юрія Стефаніка ми розглядали у статтях “Юрій Стефанік – дослідник української літератури”³, “Іван Франко та Василь Стефанік крізь літературознавчу призму Юрія Стефаніка”⁴, “Юрій Стефанік – дослідник життя і творчості Леся Мартовича”⁵, “Письменники української діаспори (Софія Яблонська, Василь Софронів-Левицький) крізь призму бачення Юрія Стефаніка», “Ювілейна сільветка Юрія Стефаніка “Улас Самчук – його сімдесятиліття” та мемуарна розвідка “Мудрець на коні вороному”⁶, У цьому дослідженні ми розглянемо життя і творчість двох письменників, людей трагічної долі. В’язні сталінських та німецьких тюрем – Олена Теліга, Тодося Осьмачка. Стаття Юрія Стефаніка “Олена Теліга. Великий мир Олени Теліги” відображає світ думок і почуттів у взаєминах автора із Оленою Телігою (Шовгеневою). Дослідженню життя і творчості Олени Теліги (1907–1942) присвячено багато праць, таких авторів, як-от: М. Бачинської-Донцової, Б. Бойчука, В. Державина, О. Ждановича, Г. Лашенка, О. Лятуриної, Тадеуша Бой-Желенського, Г. Шевчука, К. Штуль та ін. Окремою сторінкою є життєві і творчі взаємини Олени Теліги з Юрієм Стефаніком, що вніс нові і цікаві факти з приватного життя Олени Теліги, адже у статті, що має назву “Великий мир Олени Теліги”, ми дізнаємося про знайомство Олени Теліги з Юрієм Стефаніком, про аналіз творчої спадщини поетеси різними критиками і теоретиками літератури, а також познайомимося з різними поглядами біографів на взаємини Олени Теліги з Михайлом Телігою.

Стаття складається зі вступу та трьох частин. Кожна частина присвячена окремому аспектові. Можна вважати, що своєрідним поштовхом до написання цієї статті стало прохання Олега Штуль-Ждановича написати спогади про взаємини Ю. Стефаніка та Олени Теліги. Проте Ю. Стефанік відмовився, бо вважав, що ці стосунки не мають публічного характеру. Ось як розцінює ці відносини Ю. Стефанік: “На початку вересня 1976 року несподівано прийшла до мене в гості Олена Теліга – вона і я, правда, короткий час були приятелями, хоч і не в такому значенні, яке до цього іменника в множині на північно-американському континенті при-в’язують молоді люди”⁷.

² Stefanyk Yu. V. Rozdumy pro batka. Statti pro V. Stefanyka. Lysty v Ukrainu [Reflections on father. Articles about V. Stefanyk. Letters to Ukraine], Kyiv, Krynytsia, 1999, P. 9 [in Ukrainian].

³ Moisei A., Nykyforuk T. “Yurii Stefanyk – doslidnyk ukrainskoi literatury” [Yuriy Stefanyk is a researcher of Ukrainian literature] *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny* [Current Issues of Social Studies and History of Medicine] Spilnyi ukrainsko-rumunskyi naukovi zhurnal. Redkolehiia: T. Boichuk, Sh. Purich, A. Moisei, Chernivtsi-Suchava: BDMU, 2018, N 3 (19), Filohichni nauky, P. 75–80 [in Ukrainian].

⁴ Nykyforuk T. Andriiets V. I. “Franko ta V. Stefanyk kriz literaturoznachchu pryzmu Yurii Stefanyka” [I. Franko and V. Stefanyk through the literary prism of Yuri Stefanyk], *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny* [Current Issues of Social Studies and History of Medicine] Spilnyi ukrainsko-rumunskyi naukovi zhurnal, Chernivtsi-Suchava: BDMU, 2018, N 3 (19), P. 80–82 [in Ukrainian].

⁵ Nykyforuk T. “Yurii Stefanyk – doslidnyk zhyttia i tvorchosti Lesia Martovycha” [Yuriy Stefanyk – researcher of the Life and Works of Les Martovych], *Aktualni pytannia suspilno-humanitarnykh nauk ta istorii medytsyny* [Current Issues in the Social Sciences and the History of Medicine], Chernivtsi, 2018, P. 203–215 [in Ukrainian].

⁶ Moisei A. A., Nykyforuk T. M. “Yuvileina sylvetka Yurii Stefanyka “Ulas Samchuk – yoho simdesiatylittia” ta memuarna rozvidka “Mudrets “na koni voronomu” [Anniversary Sylvelts of Yuriy Stefanyk “Ulas Samchuk – his seventy years anniversary” and the memoir research “The Wise man “on a horse-raven”], *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny* [Current Issues of Social Studies and History of Medicine], 2019, Vol. 1 (21), P. 67–70 [in Ukrainian].

⁷ Klynovyi Yurii. Moim synam. Moim priyateliyam: statti ta esei [To my sons, and to my friends: articles and essays], Toronto, 1981, P. 379 [in Ukrainian].

Познайомився Ю. Стефаник з Оленою Телігою, тоді ще Шовгеневою, 8 листопада 1938 року, коли Марія Бачинська-Донцова святкувала іменини свого чоловіка Дмитра Донцова. Ю. Стефаник певною мірою одухотворює цю постать, побачив її в зеленому костюмі і йому здалося, що і очі в Олені зелені. Автор статті пригадує, як запросив Олену Іванівну на танець та як вони гарно танцювали, і лише згодом Юрій Стефаник дізнався, що вона – танцюристка.

Востаннє Ю. Стефаник бачив Олену Телігу у галицькій столиці – Львові. Автор описує її стан: “Тоді вона була цілком іншою, ніж при наших побаченнях у 1939 році, стисненою і поважною, повністю відданою великій місії, що чекала на неї в Києві”⁸.

Юрій Стефаник згадує момент, коли Олена Теліга спитала його про те, що він робить. А Ю. Стефаник відповів, що його єдиним заняттям є чекання. Вона запропонувала йому роботу в організаційному апараті та Ю. Стефаник відповів: “І чого ж мені йти в будь-які апарати, я ж правник”⁹.

Ю. Стефаник акцентує увагу на хибах збірника, що деякі автори збірки намагаються: “політизувати” поетесу, в поезії якої нема ні сліду якоїсь політики, ідеології чи груповості”¹⁰. Збірка, рецензована Ю. Стефаником, видана на кошти Українського золотого хреста в США. Збірка складається з 5-ти частин: поезії Олени Теліги (42 сторінки, ледве одинадцята частина збірника), її прозових творів (94 сторінки, п’ята частина збірника, їх самих вистачило б, щоб задокументувати політичні погляди поетеси). Спочатку Г. Шевчук назвав її поезію “альбомною”, проте згодом критик зрікається цього поняття, аргументуючи це тим, що такі риси, як конкретність бачення, суворість композиції, залізна дисципліна ритму не відповідають визначенню альбомності. Г. Шевчук, В. Державин, Б. Бойчук і С. Рубчак акцентують увагу на багатстві мови творів Олени Теліги, що пересипана метафорами та порівняннями, визначається лаконічністю і абсолютною досконалою метричністю. В. Державин визначає у своїй статті “Заповіт Олени Теліги”, вважає унікальною не лише у вітчизняному, а й у світовому письменстві. Поему “Відвічне”, присвячену Н. Лівницькій-Холодній. Коли темою поеми є “золота цариця”, відвічний ерос, то вона, на думку Ю. Стефаника, підкреслює обмеженість людського кохання, його другорядність і для Лівницької-Холодної і для себе: “Хай не тобі ми віддалися до смерті, А іншій Пані – Рідній і Єдиній...”¹¹. Це стає тією мажорною нотою, що спонукає автора статті аналізувати подружнє життя Михайла і Олени Теліг. Ю. Стефаник зіставляє обидві точки зору на чоловіка Олени Теліги – Михайла Телігу, одна з яких твердить, що він був людиною не цікавою, а інша, що він був навпаки, – цікавою людиною. І одного разу, коли він пішов від неї, то вона своєю поезією проміркує його повернутися. І він повертається. Автор розмірковує, чи варто було їхати цій жінці до

Києва “зціпенілого у лапах чорних когорт Гітлера”. І коли спитали, хто був учасником спілки, коли вона потрапила у гестапо, то один із учасників, тоді ж відрікся цієї участі, а чоловік Олени Теліги – Михайло Теліга підняв руку, їх обох було знищено у Бабиному яру 1942 року. Це було свідченням справжнього вірного і відданого кохання. Так Олена Теліга знайшла свій великий мир зі своїм Михайликом, мир із своєю “Панею – Рідною і Єдиною”, так дужою і впевненою рукою, за своїми власними словами, перенесла “Свічу за межі схилю” життя моє і життя свого Михайла”¹².

Отже, перед нами відкрилася ще одна незвичайна постать: хороша подруга, порадиця, красива жінка і турботлива дружина, сильна і творча особистість, справжня патріотка рідного краю і водночас ворог тогочасного ідеологічного режиму.

Нариси Ю. Стефаника “Тодось Осьмачка. На смерть Тодося Осьмачки”, “Єдиний твір Тодося Осьмачки для українських дітей”. Вважаємо, що розгляд нарисів Ю. Стефаника спершу варто почати із статті “Єдиний твір Тодося Осьмачки для українських дітей”, нарис написаний на дату смерті письменника. Присвячений Теофілю Баландюку. При черговій зустрічі Ю. Стефаник згадує: “Я ледве впізнав його, такий він був збідований, худий, а ще до того змучений подорожжю залізницею з Міттенвальду, що тривала майже 2 доби”¹³. Тодось мав змогу побувати вдома у Юрія Васильовича, що свідчить про приятні стосунки: “Пригадую добре, як він захоплювався кулінарними талантами нашої господині, а потихо її вродою...”¹⁴. Ю. Стефаник описує складне становище, в якому перебував Осьмачка. Теофіль Баландюк допоміг йому, але спершу Тодось Осьмачка написав віршовану байку для дітей “Ой чи слухати, чи не слухати неньку рідною”. Цей твір самим автором був приречений на забуття, бо Тодось Осьмачка наказав не розголошувати твір, бо він належить лише дочкам Баландюка. Бачимо, скільки цікавої інформації нам повідомляє Ю. Стефаник, яка є цінною, він відродив те, що з певних причин забуто: “Така історія байки Тодося Осьмачки, його єдиного твору для української дитвори і, здається, чи не єдиного твору, який він писав на замовлення”¹⁵.

У нарисі “На смерть Тодося Осьмачки”, автор досконало визначає позицію Тодося Осьмачки у часи СРСР: “Поет не написав ні одного рядка в честь так званої робітничо-селянської влади і її прославлених вождів. Тому не дивно, совєтська критика назвала його “найнахабнішим поетом СРСР”, а його поезію “творами прихованого хижака”¹⁶. Ю. Стефаник часто описує його зовнішній вигляд, таке враження, що автор весь час стежить за ним: “Коли я побачив Тодося Степановича, високого, стрункого, ще молодого, із прегарним нордійським обличчям, з височенним чолом і тонкими устами, з яких децю скривленою посмішкою визирало ледве вловне страждання”¹⁷.

⁸ Ibidem, P. 381–382.

⁹ Ibidem, P. 382.

¹⁰ Ibidem, P. 382.

¹¹ Ibidem, P. 385.

¹² Ibidem, P. 396.

¹³ Ibidem, P. 268.

¹⁴ Ibidem, P. 270.

¹⁵ Ibidem, P. 272.

¹⁶ Ibidem, P. 260.

¹⁷ Ibidem, P. 262.

Ю. Стефаник визначив місце Осьмачки в літературі: “Передусім він входив у літературу в початках 20-их років цього сторіччя, коли там уже були Павло Тичина, Максим Рильський і Володимир Свідзінський і коли туди саме вступали Євген Плужник, Микола Бажан, Григорій Косинка, Микола Куліш, Микола Хвильовий, Юрій Яновський та інші”. Проте мемуарист відзначив творчість гідну всякої похвали Тодосю Осьмачки і Павла Тичини. Крім того, гідно оцінили талант і творчість Тодосю Осьмачки Сергій Єфремов, Євген Маланюк, Юрій Лавріненко, Юрій Шевельов, Василь Барка. Творчість Тодосю Осьмачки в наш час не є достатньо оціненою, спробу оцінити його творчість зробив Ю. В. Стефаник і зробив це досить оригінально.

Висновки. Розгляд статей та есе Ю. Стефаника про творчість письменників української діаспори, а саме: Олени Теліги, Тодосю Осьмачки, показав, що доля подарувала цим людям талант, та не дала умов творити на Батьківщині. Ю. Стефаник тонко відчуває притаманні кожному митцеві прикмети його стилю, звертає увагу на естетичну вартість того чи іншого автора. Він добре відчуває барви мови, особливості стилю письменників, про яких пише. Такою своєрідною цікавинкою у кожній зі статей виступає кілька речень – спогадів, якими, власне, починається стаття і засвідчує особисте знайомство Юрія Стефаника з представниками еміграційної літератури.

Перед нами постала трагічна доля багатьох українських людей, що були позбавлені права творити в Україні й для українського народу, але вони знайшли собі умови для творчості, сили для творіння і все це поступово повертається до нас, адже воно створене для нас. Воно збагачує нашу духовну і культурну скарбницю, робить її вічною і невмирущою. Ю. Стефаник поповнює цілу плеяду творців-мемуаристів, як-от: Микола Бажанський, Юрій Смолич та інші.

Ю. Стефаник воскресив в пам'яті українського народу не одну постать, а цілу плеяду творців духовної культури, що творили на маргінесах без будь-якого духовного відчуження від рідного краю. Основні положення та висновки дослідження багато в чому увиразнюють чіткість осмислення української літератури у ХХ столітті й можуть бути використані для підготовки більш розгорнутої праці про українських письменників діаспори.

Lidiya Potapova, Tetyana Nykyforuk. Research of Y. Stefanyk scientific contribution into the literature of Ukraine of twentieth century in the collection of articles and essays “To my sons and to my friends” (prisoners of Stalin’s and German prisons, people of tragic fate – Olena Teliga, Todos’ Osmachka). The purpose of the study: to determine the place of Y. Stefanyk’s scientific work in Ukrainian literary, criticism and to find out the significance of his contribution in the understanding of the literary process in Ukraine in the twentieth century, the study of life and work of writers of the Ukrainian diaspora. **Research**

methods: comparative-historical, biographical, descriptive, aesthetically-functional, comparatively-typological method, analysis and synthesis, induction and deduction, method of collecting, selecting and generalizing information. **The scientific novelty** of the study is to demonstrate a new, independent view of the writers of Ukrainian diaspora. Presentation, analysis and the study of creativity of writers of the Ukrainian diaspora within the literary studies. **Conclusions.** An analysis of Y. Stefanyk’s articles and essay on the work of Ukrainian diaspora writers revealed that fate presented talent to these people, but it didn’t provide any opportunities for their creativity work in Ukraine. Y. Stefanyk subtly felt the features of each style inherent in each artist, paying attention to the aesthetic value of every author. He was well aware of the colors of the language, the particular style of the artists he wrote about. Y. Stefanyk resurrected a whole galaxy of creators of spiritual culture in the memory of the Ukrainian people, those people worked on the margins without any spiritual alienation from their native land. The main points and conclusions of the study largely reflect the clear understanding of Ukrainian literature in the twentieth century and might be used to prepare a more comprehensive work on Ukrainian diaspora writers.

Key words: critic, memoirist, diaspora, Y. Stefanyk, Olena Teliga, Todos’ Osmachka, expatriate intellectual.

Лідія Потанова – старший викладач кафедри суспільних наук та українознавства Вищого державного навчального закладу України “Буковинський державний медичний університет”. Коло наукових інтересів: філософсько-антропологічні проблеми людинознавства, історія української культури, валеологія. Автор понад 50-ти наукових статей і тез, співавтор 2-х монографій.

Lidiya Potapova – is a lecturer of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher State Educational Institution of Ukraine “Bukovynian State Medical University”. Research interests: philosophical and anthropological problems of human studies, history of Ukrainian culture, valeology. She is the author of more than 50 scientific articles and theses, co-author of 2 monographs.

Тетяна Никифорук – викладач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України “Буковинський державний медичний університет”. Автор понад 50 науково-методичних публікацій. Відповідальний секретар спільного українсько-румунського наукового журналу “Актуальні питання суспільних наук та історії медицини”. Коло наукових інтересів: теорія віршознавства загалом та поезика віршованих творів С. Воробкевича, викладання української мови як іноземної.

Tetyana Nykyforuk is a teacher of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher State Educational Institution of Ukraine “Bukovynian State Medical University”. Author of over 50 scientific and methodological articles. Executive secretary of Ukrainian-Romanian scientific journal “Current Issues of Social Studies and History of Medicine”. Scientific research interests: the creation of poetry and poetics of S. Vorobkevych’s verses, teaching of Ukrainian language as a foreign language.

Received: 22.08.2019

Advance Access Published: December, 2019

© L. Potapova, T. Nykyforuk, 2019

¹⁸ Ibidem, P. 265.